

24.2.2017

DOCUMENT MARC

L'ARQUITECTURA DE TITULACIONS A LA UAB

Preàmbul

Canvis normatius

El marc de Bolonya va generar un procés de definició d'una nova arquitectura de les titulacions i d'un nou mapa de títols a la UAB. Aquell procés va fer desaparèixer les diplomatures de tres anys i les llicenciatures i va configurar una oferta de graus i màsters mesurats en crèdits europeus (ECTS). Seguint les directrius del Reial decret 1393/2007, de 29 d'octubre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials, l'arquitectura d'aquestes titulacions va ser la mateixa a tot l'Estat espanyol: graus de 240 crèdits ECTS (quatre anys) i màsters de 60-90-120 crèdits ECTS (un any, un any i mig o dos anys). L'any 2015 el govern de l'Estat va introduir una modificació substantiva en aquestes directrius: es va publicar el Reial decret 43/2015, que modifica el Reial decret 1393/2007 i que, com a principal novetat, afegeix més possibilitats en l'arquitectura de titulacions perquè permet graus d'entre 180 i 240 crèdits.

Tant a Espanya, amb l'acord de la Conferència de Rectors de las Universitats Espanyoles (CRUE) del 2.2.2015, com a Catalunya, amb la moció aprovada pel Parlament de Catalunya el 24.4.2016, es va pactar una moratòria en l'aplicació del Reial decret 43/2015 fins al curs 2017-2018.

El mes de novembre de 2016, davant les pressions de les universitats, el MECD es va comprometre a dictar una ordre ministerial (ara serà un decret) per regular l'aplicació del Reial decret 43/2015, restringint enormement la possibilitat de modificar la durada dels graus. Segons ha informat la CRUE, aquest reial decret contindrà una llista amb les titulacions de grau que s'han de quedar forçosament en 240 crèdits ECTS i que seran, bàsicament, els graus que procedeixin dels títols de llicenciatura de l'antic catàleg previ a Bolonya. Per tant, aquesta regulació no permet plantejar una conversió global de la nostra arquitectura de titulacions a la fórmula 3+2: la immensa majoria dels graus de la nostra oferta formativa actual han de continuar sent de 240 crèdits ECTS.

Taxes universitàries

A Catalunya, al debat sobre l'arquitectura de titulacions s'hi afegeix el debat sobre les taxes universitàries, molt més elevades que a la resta de comunitats autònomes; a més, les taxes de màster gairebé dupliquen les de grau. Catalunya té els preus mínim i màxim de grau més alts de tot l'Estat (amb un cost mitjà de 2.011 € per curs); la segueixen Madrid i Castella i Lleó. Aquestes tres comunitats són les úniques amb preus mínims de curs de grau per sobre dels 1.000 €. Galícia és la comunitat amb taxes més barates, seguida d'Andalusia, Extremadura i Cantàbria, amb preus mínims d'un curs de grau per sota dels 700 €. Igualment, en el cas dels màsters Catalunya té els preus més alts de tot l'Estat, amb un import mitjà de 3.952 € per curs; la resta de comunitats tenen preus molt dispars, des dels 3.159 € de mitjana per curs de Madrid fins als 1.589 € per curs de Galícia. Aquestes desigualtats en les taxes universitàries han estat a la base de la mobilització estudiantil contra el 3+2 a Catalunya.

El Parlament de Catalunya ha instat reiteradament el Govern de la Generalitat a abaixar les taxes universitàries i a incrementar el finançament de les universitats. La moció aprovada l'abril de 2016 incloïa aquestes dues reivindicacions, i la qüestió s'ha tornat a plantejar durant el debat dels Pressupostos de 2017, en forma d'una moció de baixada del 30 % dels preus públics universitaris presentada per Catalunya Sí que es Pot (CSQP) amb el suport de la resta de partits i amb l'excepció de JxSí. D'altra banda, l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP) ha estat molt ferma en la defensa de la rebaixa de taxes i l'increment del finançament, totes dues qüestions centrals en la *Declaració dels/de la rectors/a i presidents/es dels Consells Socials en matèria de política universitària*, document que es va fer públic el proppassat 27 d'octubre de 2016.

En espera de si la moció presentada per CSQP prospera, ara per ara només tenim el compromís verbal dels nostres responsables d'universitats que els quatre primers cursos d'estudis universitaris de grau i màster tindran el mateix cost, per bé que, fins al moment, no hi ha encara cap document escrit amb aquest compromís.

Graus de 180 crèdits ECTS als sistemes universitaris català i espanyol

Malgrat la moció del Parlament català, el curs 2016-2017 s'han programat tres graus de 180 crèdits ECTS al sistema universitari català (Global Studies a la UPF, Disseny i Creació Digital a la UOC i Bachelor's Degree in Bioinformatics com a grau interuniversitari coordinat per la UPF) i, pel que fa al curs 2017-2018, les universitats catalanes han presentat fins a 21 propostes de graus de 180 crèdits ECTS, la majoria títols emergents, encara que alguns estan molt relacionats amb graus anteriors de 240 crèdits ECTS.

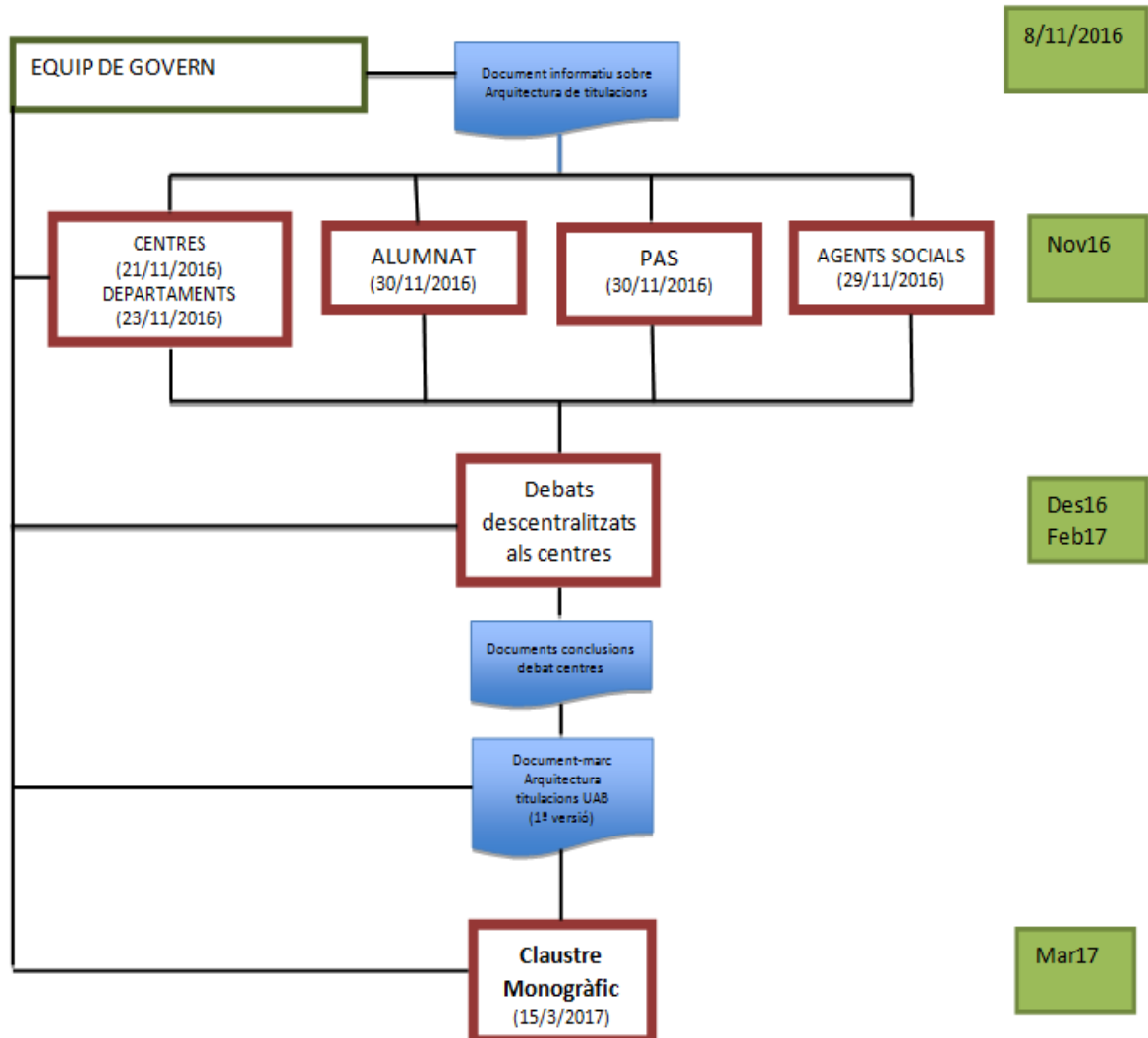
Pel que fa al sistema universitari espanyol, tot i que la CRUE i el Consejo de Universidades (CU) han aplicat un criteri molt restrictiu d'aprovació de propostes de graus de 180 crèdits ECTS (només títols emergents), s'han començat a presentar avaluació de l'ANECA un nombre creixent de graus de tres anys des de 2015, poc després de la publicació del Reial decret.

En definitiva, tant les universitats del sistema universitari català (SUC) com les del sistema universitari espanyol (SUE) estan plantejant propostes de graus de 180 crèdits ECTS, amb el resultat que l'arquitectura de titulacions del nostre sistema universitari s'homologa amb la predominant en la majoria dels països que participen al Pla de Bolonya: una estructura flexible en la qual conviuen graus i màsters de diferent durada (graus de 180-210-240 crèdits ECTS i màsters de 60-90-120 crèdits ECTS).

Debat sobre l'arquitectura de titulacions a la UAB

Els canvis legislatius i les dinàmiques dels sistemes d'educació superior al nostre país obliguen a considerar, en el context actual, quina serà l'arquitectura de les titulacions i quins seran els criteris de programació de la Universitat Autònoma de Barcelona els propers anys. La UAB ha de ser una universitat dinàmica en la programació d'estudis, capaç de donar una oferta formativa innovadora i de qualitat. Amb vista a dissenyar aquesta oferta, hem de treure profit dels processos d'acreditació que acabem de passar, processos que certifiquen la qualitat dels nostres estudis, però alhora assenyalen que tenim importants àmbits de millora. En aquesta línia de millora i innovació, és imprescindible, d'una banda, tenir en compte la singularitat dels centres i, de l'altra, la visió i les aportacions de tots els col·lectius que formen part de la comunitat universitària.

Per aquestes raons, per tal de definir l'arquitectura de titulacions de la UAB, l'actual Equip de Govern va encetar un procés de debat participatiu que permetés incorporar la visió de tots els col·lectius implicats (PDI, PAS i alumnat), el qual s'ha desenvolupat amb el calendari següent:

El procés es va iniciar amb la redacció del Vicerectorat de Programació Acadèmica i Qualitat (VRPAQ) d'un document informatiu sobre l'arquitectura de titulacions, que es va difondre el 8 de novembre de 2016. En una primera fase, es va presentar en una sèrie de sessions informatives amb els diferents col·lectius durant aquell mes. En una segona fase, es va demanar la col·laboració dels responsables dels centres a fi d'organitzar els debats descentralitzats amb la indicació que hi fossin convocats tots els agents implicats, PAS, PDI i alumnat del centre. Aquests debats s'han dut a terme de desembre de 2016 a febrer de 2017 amb diversos formats (juntes de facultat obertes, debats convocats *ex professo*, reunions sectorials), sempre amb presència de representants del Vicerectorat. Un cop finalitzats els debats als centres, es va demanar als seus responsables que fessin arribar al Vicerectorat un document amb les conclusions. Aquest document marc s'ha confeït a partir dels documents de conclusions del debat als centres.

1. L'arquitectura de titulacions a la UAB

Un element present al llarg de tot el debat efectuat, que es percep com a condicionant, ha estat l'actual estructura del sistema de preus públics vigent per a les matrícules universitàries. L'augment d'aquests preus en els darrers anys, i en particular el diferencial de preus entre la matrícula en un grau i la matrícula en un màster, són elements indesitjables que influeixen de manera inadequada en les decisions que hem de prendre sobre l'arquitectura de titulacions. Tot i que aquesta circumstància s'escapa de les competències de la Universitat, els centres han posat en relleu la necessitat de fer arribar a les autoritats polítiques les greus conseqüències d'aquesta estructura de preus i el greuge comparatiu que pateixen els nostres alumnes si es compara la nostra situació amb la vigent en altres comunitats autònomes.

Tenint en compte aquest condicionant i la resta dels que hi actuen (el decret que regularà l'aplicació del Reial decret 43/2015, l'arquitectura flexible dels països del nostre entorn i les noves propostes d'estudis al SUE i al SUC), la nostra universitat ha de definir els criteris del que pensem que ha de ser la programació docent del futur i establir les bases que s'han de prendre en consideració a l'hora de dissenyar l'estructura i la durada de graus i màsters que han de configurar la nostra oferta d'estudis.

En aquesta línia es considerarà:

- **Arquitectura bàsica.** L'estructura bàsica de la major part dels estudis de la UAB serà de quatre anys de grau i un any de màster.
 - La majoria dels estudis de grau que oferim a la nostra universitat procedeixen dels títols de llicenciatura de l'antic catàleg previ a Bolonya i han de mantenir una durada de 240 crèdits ECTS.
 - Una part important de l'oferta de màsters ha de continuar sent de 60 crèdits ECTS per tal de completar la formació de l'alumnat amb un títol de grau de 240 crèdits ECTS.
- **Arquitectura flexible.** Aquesta estructura bàsica es flexibilitzarà paulatinament amb la introducció d'estudis de grau i màster de diferent durada: graus de 180 crèdits ECTS i màsters de fins a 120 crèdits ECTS.
- **Graus de 180 crèdits ECTS.** Els graus de 180 crèdits ECTS que es programin han de complir les condicions següents:
 - Han de ser graus emergents.
 - Han de ser ofertes formatives completes, que garanteixin l'assoliment de les competències del títol.
 - En cap cas no poden ser la reconversió d'ofertes de 240 crèdits ECTS ja existents sense un canvi substantiu de continguts i, per tant, de competències del títol.
- **Itineraris de grau i màster.** Considerem que l'estada d'un estudiant per formar-se a la universitat hauria de ser de cinc anys: la universitat li hauria d'oferir itineraris formatius diversos [180+120; 240+60/90/120, etc.]. Els graus de 180 crèdits ECTS haurien de facilitar al graduat una flexibilitat per adaptar-se a la via professionalitzadora que li permeti incorporar-

se al mercat laboral. Cal assenyalar, però, que són desitjables estudis complets de 300 crèdits ECTS distribuïts entre grau i màster.

De tota manera, fins que no es resolgui la qüestió de les taxes diferenciades entre grau i màster que avui tenim, no es pot pensar que un estudiant seleccionarà un itinerari o un altre (3+2 o 4+1) amb llibertat i amb un criteri únicament formatiu, ja que el cost dels estudis condicionarà, sens dubte, la tria de molts estudiants del nostre sistema universitari.

2. Criteris de programació d'estudis a la UAB

Hi ha dues qüestions fonamentals que han aparegut reiteradament al llarg del debat com a elements condicionants del que han de ser els nostres criteris de programació: el finançament insuficient de les universitats públiques i la manca de racionalitat en la programació universitària a Catalunya. Pel que fa al problema del finançament de les universitats, d'una banda, s'ha de calibrar molt bé l'efecte que pot tenir en el sistema la proliferació de nous títols. Com que el total del pressupost català destinat a les universitats públiques és el mateix des de fa anys, qualsevol canvi en la programació d'una universitat repercutirà sobre totes les altres i, per tant, les subvencions s'hauran de repartir entre més titulacions. D'altra banda, hem de tenir present que, en el context actual, la plantilla universitària no pot créixer (des de 2012 el capítol I està congelat i el nombre total de docents i investigadors no pot augmentar). Aquesta situació d'escassetat de recursos s'agreuja encara més si considerem com s'ha construït el mapa de titulacions del SUC, sense cap planificació, amb el resultat d'una programació amb superposicions i reiteracions i un sistema en el qual les universitats competeixen les unes amb les altres amb gairebé la mateixa oferta formativa en comptes de proposar ofertes complementàries.

El posicionament de la UAB en aquest context ha de ser clar: hem d'establir uns criteris de programació basats en els nostres trets diferencials, en els elements que ens permeten oferir una formació distintiva i de qualitat. Alhora, hem d'evitar participar en la tendència a la proliferació d'estudis establint mecanismes de desprogramació a la vegada que criteris de programació.

- **Potencialitats de la UAB en el context del SUC.** La principal característica distintiva de la UAB, allò que ens fa únics al sistema universitari català, és el fet que es tracta d'una universitat de campus, on s'ofereixen estudis de totes les branques: ciències experimentals, ciències humanes, ciències de la salut, ciències socials i tecnologies. Gairebé hi ha unanimitat a considerar que hem de treure profit d'aquesta circumstància impulsant estudis de caràcter interdisciplinari (intrafacultatius, però, sobretot, interfacultatius). Una part important de la nova oferta formativa hauria de tenir aquest caràcter interdisciplinari.
- **Programació i desprogramació.** L'oferta d'estudis de la UAB ha de ser sensible a les necessitats de la societat en cada moment. Bo i assumint el fet que hi ha estudis fonamentals que han de tenir presència continuada, hauríem de saber-los adaptar a curt i a mitjà termini. Pel que fa a la resta d'estudis, hauríem de ser àgils per desprogramar-los quan les condicions ho aconsellin. Hi ha camps especialment dinàmics, com ara el de les tecnologies, en el qual les propostes són vàlides per a finestres d'oportunitat molt curtes (5-10 anys); per tant, la programació en aquests àmbits hauria de ser més dinàmica i adaptativa. Tret del cas dels estudis fonamentals, la programació i la desprogramació d'estudis ha de tenir en compte l'opinió dels eventuals ocupadors dels titulats, als quals cal escoltar.

- **Propostes estratègiques.** Atenent a la nostra condició d'universitat de campus, es consideraran estratègiques les propostes interdisciplinàries, especialment:
 - L'organització de títols que combinin l'àmbit humanístic amb el de ciències socials i/o experimentals.
 - L'organització de títols que combinin l'àmbit de les tecnologies amb el de les humanitats, les ciències socials i/o experimentals.
- **Criteris de prioritació de noves propostes d'estudis.** Queda clar que les propostes interfacultatives o interdisciplinàries es consideren estratègiques i tindran prioritat, però no es tanca la porta als estudis circumscrits a una disciplina. En tot cas, els nous estudis de grau o màster que es proposin haurien de complir els requisits següents:
 - S'haurien de plantejar a partir de les fortaleces acadèmiques dels centres implicats.
 - Haurien de ser propostes úniques o minoritàries al SUC.
 - Haurien de tenir referents externs en els sistemes universitaris dels països amb els quals fem intercanvis de mobilitat.
 - Haurien de respondre a necessitats de la societat i tenir en compte, entre altres elements, els criteris d'ocupabilitat dels titulats.
 - No haurien de suposar un increment de recursos i, per tant, s'haurien de construir a partir d'altres estudis ja existents, o a partir de la supressió d'un estudi preexistent.
 - Haurien de considerar aspectes relacionats amb l'aplicació de noves metodologies, les noves tecnologies i l'ús de l'anglès.
- **Fórmules de grau.** En la línia de treure partit de la nostra condició d'universitat de campus es consideren especialment interessants les fórmules de grau següents (les quals, per tal de ser prioritzades haurien de complir els requisits assenyalats anteriorment):
 - **Dobles titulacions:** poden ser intrafacultatives o interfacultatives, però el pla d'estudis es construeix a partir de dues o més titulacions de grau preexistents.
 - **Graus oberts:** graus en els quals l'alumnat pot construir el seu currículum a partir d'una oferta àmplia i ordenada de blocs d'assignatures (60-120 crèdits ECTS) per àmbits de coneixement.

3. Directrius per al disseny de títols

A fi d'adaptar els títols existents a les necessitats canviants, cal facilitar els processos de modificació. En la reflexió conjunta a propòsit del disseny de títols, gairebé s'ha produït un clam unànim: demanda de flexibilitat. Hem d'aprofitar els marges de què disposem més enllà del que estableixen els dos decrets que regulen l'estructura dels estudis universitaris, el Reial decret 1393/2007 i el Reial decret 43/2015, per facilitar la relació entre estudis. D'altra banda, per tal de garantir el disseny d'una oferta formativa adequada cal disposar del nombre màxim de dades sobre la satisfacció dels titulats amb els estudis cursats i sobre el seu desenvolupament professional posterior. La UAB, com a institució, ha d'estimular la participació en les enquestes pròpies de valoració dels graduats com un

instrument de millora i garantia de la qualitat docent. Finalment, la UAB ha de vetllar perquè l'organització d'un pla d'estudis no se circumscrigui només a la disponibilitat del professorat segons àrees de coneixement, sinó que han de ser prioritaris els arguments acadèmics i els coneixements impartits, així com la relació amb les necessitats socials i/o professionals.

Directrius per al disseny de graus

El Reial decret 43/2015 estableix que, a l'hora de verificar i acreditar els títols de grau, es tindrà en compte que es programin en els seus plans d'estudis continguts generalistes i de formació bàsica. Pel que fa a l'estructura del grau, aquestes són les directrius:

	OB	Mínim/màxim	Graus de 180 crèdits ECTS	Graus de 240 crèdits ECTS
Formació bàsica	Sí	Mínim: 25 % del total de crèdits del títol 60 % de la FB: matèries de la branca de coneixement Primera meitat del pla d'estudis	Mínim: 45 crèdits ECTS Matèries annex: 27 crèdits ECTS	Mínim: 60 crèdits ECTS Matèries annex: 36 crèdits ECTS
Treball de Final de Grau	Sí	Mínim: 6 crèdits ECTS Màxim: 12,5 % del total de crèdits del títol	Mínim: 6 crèdits ECTS Màxim: 22 crèdits ECTS	Mínim: 6 crèdits ECTS Màxim: 30 crèdits ECTS
Pràctiques externes	No	Màxim: 25 % del total de crèdits del títol Segona meitat del pla d'estudis	Màxim: 45 crèdits ECTS	Màxim: 60 crèdits ECTS
Reconeixement de crèdits per activitats		6 crèdits ECTS	6 crèdits ECTS	6 crèdits ECTS

Font: elaboració pròpia a partir del Reial decret 43/2015 (apartats del 3 al 7 de l'article 12, suplement en llengua catalana al núm. 29 de dimarts 3 de febrer de 2015, secc. I, pàg. 2-3). *N. B.* Encara que el RD admet qualsevol durada de grau entre 180 i 240 crèdits ECTS, la DGU només preveu graus de 180 crèdits ECTS i graus de 240 crèdits ECTS al SUC. Per aquesta raó el quadre només incorpora aquestes dues possibilitats.

Respectant aquestes directrius, se'n plantegen d'altres que permetin superar la rigidesa en el disseny del pla d'estudis d'un grau i, sobretot, aprofitar l'esmentada condició d'universitat de campus amb vista a fer més permeables els nostres estudis:

- Caldria recuperar el que havia estat la "lliure elecció", però adaptada al marc actual: crèdits optatius de caràcter transversal previstos al pla d'estudis de cada grau.

- Quan es consideri convenient, el centre pot programar assignatures transversals als seus títols de grau, valorant-ne grau a grau la idoneïtat i arbitrants els mecanismes oportuns d'adaptació de les assignatures transversals multiús a les diferents propostes formatives.
- Caldria treure més profit de la fórmula del *minor* actualment existent, que permet incorporar en el currículum blocs de matèries alienes a l'àmbit propi del títol. Els *minors* podrien ser d'especialitat, intrafacultatiu, o podrien ser transversals, interfacultatiu. Cada centre hauria de fer la seva oferta de *minors* adreçada a l'alumnat del mateix centre i/o a l'alumnat d'altres centres.
- La flexibilització i la permeabilitat dels nostres estudis obligaran a incrementar el nombre de crèdits addicionals matriculables als graus i màsters.

Directrius per al disseny de màsters

El Reial decret 43/2015 estableix que, a l'hora de verificar i acreditar els títols de màster, es tindrà en compte que en els seus plans d'estudis es programin continguts especialitzats. Quant al pla d'estudis, el Reial decret 1393/2007 estipula que els màsters universitaris han de tenir entre 60 i 120 crèdits que continguin tota la formació teòrica i pràctica necessària: matèries obligatòries, matèries optatives, seminaris, pràctiques externes, treballs dirigits, TFM, activitats d'avaluació i d'altres que es considerin adients, segons les característiques pròpies de cada títol. En qualsevol cas, aquests estudis han de concloure forçosament amb l'elaboració i la defensa pública d'un treball de final de màster, que ha de tenir entre 6 i 30 crèdits ECTS.

Respectant aquestes directrius, se'n plantegen d'altres que permetin introduir certa permeabilitat entre estudis del mateix centre o de centres diferents:

- Quan es consideri convenient, el centre pot programar mòduls de màster amb caràcter transversal que poden formar part d'estudis de màster diferents.
- Eventualment, en el pla d'estudis de dues propostes diferents de màster es pot plantejar un mòdul comú.
- Els màsters, sempre que es cregui adient, haurien de preveure períodes de pràctiques externes (en institucions, empreses, instituts o centres de recerca, etc.).

Consideracions finals

Tot i que una part dels centres de la UAB havien començat a debatre sobre l'arquitectura de titulacions quan va sortir publicat el Reial decret 43/2015, que flexibilitzava la durada dels graus, el debat conjunt ha permès d'extreure unes línies estratègiques sobre l'arquitectura, els criteris de programació i les directrius de disseny de títols. Som conscients que en alguns casos el debat tot just s'acaba d'encetar i que els responsables de centre han rebut l'encàrrec de la seva comunitat de continuar treballant i perfilant la seva oferta formativa de futur. Amb tot, aquest procés ha permès que ens dotem de les eines oportunes per tal de garantir que la nostra universitat sigui dinàmica, que faci una oferta formativa innovadora i de qualitat, aprofitant les seves potencialitats i contribuint a la racionalització de la programació del SUC. Cal agrair als participants en els debats llur esforç i implicació. Atenent a com han estat de fructífers aquests debats, es referma la necessitat d'impulsar,

sempre que es pugui, espais de discussió estables en els quals tots els col·lectius de la UAB implicats puguin participar en la definició de les línies estratègiques de futur.

Finalment, de nou cal fer esment dels dos principals condicionants que estan posant en perill el futur de la universitat pública al nostre país: les taxes universitàries exorbitants i el finançament escàs de la universitat. És necessari que, a l'hora de fer el debat sobre l'arquitectura de titulacions, aquests temes no es barregin amb les consideracions acadèmiques: cal que el plantejament acadèmic figuri al centre de la reflexió. No obstant això, el professorat, l'alumnat i el personal d'administració i serveis de la UAB som conscients que hem de continuar lluitant per revertir aquesta situació i aconseguir entre tots la universitat pública de qualitat en la qual creiem.